

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ Factor Related to the Quality of Life of Informal Workers

ช่วงชัย ชูปวา¹ และวิภา ชูปวา^{2*}

Chuangchai Chooppava¹ and Wipa Chuppawa^{2*}

คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี¹

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ²

Faculty of Engineering and Industrial Technology, Phetchaburi Rajabhat University¹

Faculty of Liberal Arts and Science, Sisaket Rajabhat University²

*Corresponding Author: wipa.c@sskru.ac.th

ข้อมูลบทความ	บทคัดย่อ
<p>ประวัติบทความ: รับเพื่อพิจารณา: 15 กุมภาพันธ์ 2564 แก้ไข: 21 เมษายน 2564 ตอบรับ: 9 พฤศจิกายน 2564</p>	<p>การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างคือ แรงงานนอกระบบ จำนวนทั้งหมด 292 คน มีรูปแบบการวิจัยแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional Study) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา และใช้สถิติเชิงอนุมานวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ Multiple Linear Regression ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีรายได้เฉลี่ย ต่อเดือนต่ำกว่า 3,000 บาท ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการตรวจร่างกายประจำปี โดยมีประวัติการเจ็บป่วยส่วนใหญ่ เป็นโรคทางระบบโครงร่างและกล้ามเนื้อ สำหรับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบพบว่า ส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธ์ทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 80.8, 50.3, 59.2 และ 56.5 ตามลำดับ และส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 63.4 เช่นเดียวกันในส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ได้แก่ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และการตรวจร่างกายประจำปี (P-value=0.012, 0.006, และ 0.014 ตามลำดับ) ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดนโยบายเรื่องสวัสดิการด้านการเพิ่มรายได้และสวัสดิการด้านสุขภาพให้กับแรงงานนอกระบบ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป</p>

Article Info	Abstract
<p>Article History: Received: February 15, 2021 Revised: April 21, 2021 Accepted: November 9, 2021</p> <hr/> <p>Keywords: Factor/Quality of life/Informal workers</p> <hr/>	<p>The purposes of this research were 1) to study quality of life of informal workers in Kalasin province, and 2) to study factors related to the quality-of-life informal workers in Kalasin province. The samples were 292 informal workers. This research was designed to be cross-sectional. Data were collected from survey using interviewing questionnaires. The collected data were analyzed using descriptive statistics and multiple linear regression. The results revealed that most of the informal workers were female (mostly earning less than 3,000 baht per month), who did not receive an annual physical examination, but they had history of musculoskeletal disorders. Informal workers had a quality of life at a moderate level (63.4%). Considering each domain, physical domain, psychological domain, social relationships, and environmental domain were at moderate level (80.8%, 50.3%, 59.2, and 56.5% respectively). The factors related with quality of life were age, monthly income, and annual physical examination (P-value were equal to 0.012, 0.006, and 0.014, respectively). Therefore, public authority should be organizing such a training to increase potential about skills for work career to increase their income and security of a full health insurance service to promote a better quality-of-life for the informal workers.</p> <hr/>

1. บทนำ

ในปัจจุบัน แรงงานไทยเป็นกำลังสำคัญในกระบวนการผลิต รวมไปถึงสถานะทางเศรษฐกิจในประเทศไทย โดยแรงงานสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ แรงงานในระบบ และแรงงานนอกระบบ (Informal Workers) จากการสำรวจจำนวนผู้มีการประกอบอาชีพ พ.ศ. 2562 จำนวนทั้งสิ้น 37.5 ล้านคน พบว่า เป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบ 20.4 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 54.3 ซึ่งจะเห็นได้ว่า แรงงานนอกระบบเป็นแรงงานที่มีจำนวนมากที่สุด และสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความสำคัญของภาคแรงงานนอกระบบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ [1, 2]

คุณภาพชีวิตเป็นเรื่องสำคัญในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการและเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาคุณภาพของประชากร ซึ่งคุณภาพชีวิตจะบ่งบอกถึงสภาพความเป็นอยู่และความรู้สึกในการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคล [3, 4] ซึ่งสถานการณ์คุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบยังคงประสบปัญหาความเสถียร ทั้งในแง่สวัสดิการทางสังคมและความมั่นคงทางรายได้ รวมถึงการขาดความชัดเจนในกฎระเบียบ

ซึ่งแรงงานกลุ่มนี้ไม่ได้รับการคุ้มครองและสวัสดิการที่ได้จากการทำงานเท่าที่ควร ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาไม่สูงนัก และมีรายได้ที่ได้รับค่อนข้างน้อย รวมไปถึงปัญหาด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน [5-7] ดังนั้นแนวทางในการช่วยเหลือแรงงานนอกระบบ คือ พัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับแรงงานนอกระบบให้มีชีวิตที่ดี และพึงพอใจสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ดำรงไว้ซึ่งการมีคุณค่าในตนเอง

จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดที่มีผลิตภัณฑ์ผ้าไหมแพรวาที่มีชื่อเสียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้กำหนดผ้าไหมแพรวาเป็นผลิตภัณฑ์สำคัญของจังหวัด และเป็นส่วนที่มีความสำคัญกับภาคเศรษฐกิจ และมีบทบาทต่อผลผลิตมวลรวมของประเทศ [8] จึงเป็นผลทำให้ประชาชนมีอาชีพเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าที่หลากหลาย โดยมีลักษณะรับผ้าที่ออกแบบแล้วจากสถานประกอบการขนาดเล็ก ที่มีการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าที่เข้ามาตั้งในชุมชนมาตัดเย็บที่บ้านของตนเอง จากนั้นส่งคืนให้กับสถานประกอบการเพื่อจำหน่าย แรงงานนอกระบบจึงเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่การผลิต และในขณะเดียวกันแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ที่ยังมีปัญหาไม่มีความมั่นคงในชีวิต ดังนั้นแนวทางในการช่วยเหลือแรงงานนอกระบบ คือ ช่วยเหลือให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะที่ใช้ในการประกอบอาชีพที่ดีขึ้น และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองและชุมชน [9]

จากข้อมูลข้างต้น คณะผู้วิจัยเห็นความสำคัญและมีวัตถุประสงค์ศึกษาระดับคุณภาพชีวิต และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อให้ทราบปัจจัยที่ชัดเจนและนำข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์ และช่วยในการตัดสินใจวางแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาทางด้านอาชีพอนามัย เพื่อช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นไป

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาภาคตัดขวาง (Cross-sectional Study) โดยการสัมภาษณ์แรงงานนอกระบบจังหวัดกาฬสินธุ์ ระหว่างวันที่ 10 มกราคม – 10 พฤษภาคม 2563 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ แรงงานนอกระบบจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 292 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเข้าในการศึกษา (Inclusion Criteria) ได้แก่ 1) เป็นแรงงานนอกระบบอาชีพเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้า ไม่จำกัดอายุ ทั้งเพศชายและเพศหญิง 2) สามารถสื่อสารความหมายและเข้าใจภาษาไทยได้ 3) ยินดีเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างออกจากการศึกษา (Exclusion Criteria) ได้แก่ แรงงานนอกระบบอาชีพเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าที่ไม่สามารถให้ข้อมูลได้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของแรงงานนอกระบบ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การมีหนี้สิน การเงินเก็บออม การขอกู้เงินจากธนาคาร/สถาบันการเงิน/บัตรเครดิต การเล่นเกมในกลุ่มเพื่อนบ้าน/ที่ทำงาน ข้อมูลด้านการทำงาน ข้อมูลด้านสุขภาพ

2. แบบประเมินคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ชุดย่อฉบับภาษาไทย WHOQOL-BREF-THAI [10] จำนวน 26 ข้อ จำแนกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตโดยรวม การให้คะแนนแบบวัดคุณภาพชีวิต WHOQOL 26 ข้อคำถามที่มีความหมายทางบวก 23 ข้อ และข้อคำถามที่มีความหมายทางลบ 3 ข้อ คือ ข้อ 2, 9 และ 11 แต่ละข้อเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับให้ผู้ตอบเลือกตอบแต่ละข้อ ให้คะแนนดังต่อไปนี้

ข้อความเชิงบวก 26 ข้อ		ข้อความเชิงลบ 3 ข้อ	
ข้อความ	คะแนน	ข้อความ	คะแนน
ไม่เลย	1	ไม่เลย	5
เล็กน้อย	2	เล็กน้อย	4
ปานกลาง	3	ปานกลาง	3
มาก	4	มาก	2
มากที่สุด	5	มากที่สุด	1

หาความตรงของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มีค่าความตรงของเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) ตั้งแต่ 0.69–1.00 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Coefficient Alpha) ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยประสานงานโดยได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลและอาสาสมัครสาธารณสุขในพื้นที่ เป็นผู้ช่วยวิจัยที่ผ่านการเข้าร่วมอบรมการเตรียมการสัมภาษณ์ ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนด การซักซ้อมการสัมภาษณ์ เพื่อทบทวนการสัมภาษณ์ตามเค้าโครงแบบสัมภาษณ์ที่กำหนด และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แรงงานนอกระบบ คนละ 10-20 นาที เป็นระยะเวลา 14 วัน

การวิจัยครั้งนี้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในส่วนของข้อมูลทั่วไปและระดับคุณภาพชีวิต ในส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ใช้สถิติเชิงอนุมาน คือ การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression)

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการวิจัยตามเงื่อนไขการวิจัยของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ รับรองการพิจารณาจริยธรรมวันที่ 3 เมษายน 2563 เลขที่ KLS.REC 043/2563 ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานวิจัยให้กับแรงงานนอกระบบ มีอิสระในการตัดสินใจตอบรับหรือปฏิเสธ การเข้าร่วมการวิจัย และในระหว่างการวิจัยมีสิทธิที่จะขอถอนตัวเมื่อใดก็ได้ โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล และไม่มีผลกระทบต่อการรักษาหรือการได้รับการดูแลจากบุคลากรทางการแพทย์ทั้งสิ้น จะเก็บข้อมูลนี้เป็นความลับ ไม่มีการเปิดเผยชื่อและนามสกุล และผลของการวิจัยจะรายงานข้อมูลในภาพรวมของความคิดเห็นเป็นกลุ่ม หลังจากแรงงานนอกระบบรับทราบและสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย จึงให้ลงนามในเอกสารยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ในการศึกษาครั้งนี้ไม่มีแรงงานนอกระบบปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัย

3. ผลการวิจัย

3.1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของแรงงานนอกระบบ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 91.1) ส่วนใหญ่มีอายุ 40-49 ปี ร้อยละ 50.7 ระดับการศึกษาสูงสุด ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 56.8 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 3,000 บาท ร้อยละ 88.0 ส่วนใหญ่มีหนี้สิน ร้อยละ 86.6 ไม่มีการเงินเก็บออม ร้อยละ 86.7 มีการขอกู้เงินจากธนาคาร/สถาบันการเงิน/บัตรเครดิต ร้อยละ 62.3 และไม่เล่นแชร์ในกลุ่มเพื่อนบ้าน/ที่ทำงาน ร้อยละ 94.9 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มแรงงานนอกระบบ (N=292)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	25	8.6
- หญิง	267	91.4
กลุ่มอายุ		
- 20-29 ปี	15	5.1
- 30-39 ปี	8	2.7
- 40-49 ปี	148	50.7
- 50-59 ปี	86	29.5
- 60 ปีขึ้นไป	35	12.0
Mean=48 S.D.=8.98 Max=78 Min=25		
ระดับการศึกษาสูงสุด		
- ไม่ได้เรียน	0	0
- ประถมศึกษา	166	56.8
- มัธยมศึกษา	123	42.1
- อนุปริญญา	2	0.7
- ปริญญาตรี	1	0.3
- สูงกว่าปริญญาตรี	0	0
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		
- ต่ำกว่า 3,000 บาท	257	88.0
- 3,000-6,000 บาท	32	11.0
- 6,001-9,000 บาท	2	0.7
- มากกว่า 9,000 บาท	1	0.3
Mean=3,000 S.D.=1,318.25 Max=12,000 Min=1,000		
สถานภาพ		
- โสด	4	1.4
- สมรส	243	83.2
- หย่า/หม้าย	45	15.4
- แยกกันอยู่	0	0
การมีหนี้สิน		
- ไม่มีหนี้สิน	39	13.4
- มีหนี้สิน	253	86.6
การเงินเก็บออม		
- ไม่มีเงินเก็บ	224	76.7
- มีเงินเก็บ	68	23.3

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การขอกู้เงินจากธนาคาร/สถาบันการเงิน/บัตรเครดิต		
- ไม่ได้กู้เงิน	110	37.7
- กู้เงิน	182	62.3
การเล่นแชร์ในกลุ่มเพื่อนบ้าน/ที่ทำงาน		
- ไม่ได้เล่นแชร์	277	94.9
- เล่นแชร์	15	5.1

3.2 ข้อมูลด้านการทำงานของกลุ่มแรงงานนอกระบบ ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักร้อยละ 92.1 เมื่อจำแนกอาชีพหลัก พบว่า ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 62.0 รองลงมาอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 23.6 อาชีพเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้าเป็นอาชีพเสริม ร้อยละ 87.0 รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลด้านการทำงานของกลุ่มแรงงานนอกระบบ (N=292)

ข้อมูลด้านการทำงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
- ไม่มี	23	7.9
- มี	269	92.1
ค้าขาย	19	6.5
เกษตรกรรม	181	62.0
รับจ้าง	69	23.6
ประเภทอาชีพเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผ้า		
- อาชีพหลัก	38	13.0
- อาชีพเสริม	254	87.0

3.3 ข้อมูลด้านสุขภาพของกลุ่มแรงงานนอกระบบ ส่วนใหญ่ไม่เคยตรวจร่างกายประจำปี (ร้อยละ 78.76) ประวัติการเจ็บป่วยส่วนใหญ่เป็นโรคระบบโครงร่างกระดูกและกล้ามเนื้อ (ร้อยละ 41.4) รองลงมาคือ โรคระบบหลอดเลือดและหัวใจ (ร้อยละ 22.3) รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลด้านสุขภาพของกลุ่มแรงงานนอกระบบ (N=292)

ข้อมูลด้านสุขภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การตรวจร่างกายประจำปี		
- ไม่เคย	230	78.7
- เคย	62	21.2
ประวัติการเจ็บป่วย		
- โรคระบบหลอดเลือดและหัวใจ	65	22.3
- โรคระบบโครงร่างกระดูกและกล้ามเนื้อ	121	41.4

- โรคระบบทางเดินอาหารและตับ	44	15.1
- โรคระบบประสาทและสมอง	60	20.5
- โรคระบบทางเดินหายใจ	1	0.3
- โรคระบบเซลล์ร่างกายผิดปกติ	1	0.3

3.4 ข้อมูลด้านคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ พบว่า ส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 80.8, 50.3, 59.2 และ 56.5 ตามลำดับ) และส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกัน (ร้อยละ 63.4) รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ข้อมูลด้านคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ (N = 292)

องค์ประกอบ	ระดับคุณภาพชีวิต			$\bar{X}$	S.D.
	ไม่ดี (ร้อยละ)	ปานกลาง (ร้อยละ)	ดี (ร้อยละ)		
1. ด้านสุขภาพกาย	0	80.8	19.2	2.19	0.394
2. ด้านจิตใจ	0	50.3	49.7	2.50	0.501
3. ด้านสัมพันธภาพทางสังคม	1.0	59.2	39.7	2.39	0.508
4. ด้านสิ่งแวดล้อม	5.5	56.5	38.0	2.32	0.574
คุณภาพชีวิตโดยรวม	0	63.4	36.6	2.36	0.482

3.5 ปัจจัยที่ความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้แก่ ระดับการศึกษา (P-value=0.012) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และ (P-value=0.006) การมีหนี้สิน (P-value=0.014) รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ (N=292)

ตัวแปร	B	Std. Error	t	P-value
1. อายุ	-0.071	0.19	-1.519	0.012
2. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	0.373	0.16	9.172	0.006
3. การตรวจร่างกายประจำปี	0.116	0.29	5.340	0.014

4. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา สามารถอภิปรายด้านคุณภาพชีวิตและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ ดังนี้

4.1 ด้านคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ พบว่า ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kittipichai W., et al. [11] ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตแรงงานอุตสาหกรรมย้อมผ้า พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานมีแนวโน้มมากที่สุด ระหว่างระดับดีและระดับ

ปานกลาง กับคะแนนร้อยละ 74.7 ซึ่งอาจเนื่องจากแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก ได้แก่ เกษตรกรรม ทำให้ทำสวน ค้าขาย [12] ซึ่งรายได้มาจากอาชีพหลักอยู่เดิมแล้ว แต่ชาวบ้านในชุมชนมีต้องการหารายได้เสริมจากอาชีพที่มีในชุมชน คือ รับจ้างทอผ้า เป็นการสร้างอาชีพ สามารถทำการต่อยอดสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และเป็นอีกทางหนึ่งที่สามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบให้ดีขึ้น

4.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต สอดคล้องกับการศึกษาของ Suda Hanklang [13] พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตและสุขภาพจิตในกลุ่มแรงงานสูงวัยในวิสาหกิจชุมชน เมื่อแรงงานมีอายุเพิ่มมากขึ้นจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคมมีแนวโน้มเจ็บป่วยมากและเร็วขึ้น ทำให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลง ส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้คุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบลดลงเช่นกัน [14] ในส่วนรายได้มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต สอดคล้องกับการศึกษาของ ชวพรพรรณ จันทรประสิทธิ์ และคณะ [15] ศึกษาสถานการณ์ด้านอาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มแรงงานตัดเย็บผ้า: การวิเคราะห์ในวิสาหกิจชุมชน พบว่า รายได้มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 3,000 บาท รวมไปถึงมีหนี้สินและไม่มีเงินเก็บออม ซึ่งเป็นสาเหตุด้านสังคมที่สำคัญของแรงงานนอกระบบที่มีปัญหาเกี่ยวกับค่าตอบแทนที่ไม่แน่นอน รายได้ต่ำ และเป็นหนี้ ผนวกกับความกดดันของงานในลักษณะความเร่งรีบของการผลิต ทำให้เสี่ยงสูงต่อความเครียดจากงานเมื่อเทียบกับแรงงานในระบบ จึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ [16, 17]

นอกจากนี้ การตรวจร่างกายประจำปีมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต สอดคล้องกับการศึกษาของ Rajakaruna, R. K. G. and Kaluarachchige, I. P. [18] ศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานและความพึงพอใจในการทำงานของแรงงานจักรเย็บผ้าในศรีลังกา พบว่า ด้านสุขภาพและความปลอดภัยมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของแรงงาน ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ไม่ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี และส่วนใหญ่พบว่า มีประวัติการเจ็บป่วยด้วยโรคทางระบบโครงร่างกระดูกและกล้ามเนื้อ รองลงมาคือ โรคระบบหลอดเลือดและหัวใจ อาจเนื่องจากแรงงานนอกระบบไม่มีสิทธิสวัสดิการด้านสุขภาพ รวมถึงปัญหาสุขภาพและสังคมที่เกิดจากสภาพแวดล้อมการทำงาน และพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสมของแรงงาน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในวิถีอาชีพของแรงงาน [19] สอดคล้องกับ สุภัทรา ฝอฝน และคณะ [20] พบว่า สิทธิในการรักษาพยาบาล เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ประกอบการค้าแผงลอยในกรุงเทพมหานคร ซึ่งจัดอยู่ในประเภทของแรงงานนอกระบบเช่นเดียวกัน ในขณะที่ยังมีบางการศึกษาที่พบว่า การบริการด้านสุขภาพเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบในเขตกานาตอนเหนือ [21]

5. สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ พบว่าระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ปัจจัยส่วนบุคคลเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ สามารถนำไปเป็นประโยชน์และช่วยในการตัดสินใจวางแผนป้องกันและแก้ไข ปัญหาทางด้านอาชีวอนามัย ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้ ใช้การศึกษาแบบภาคตัดขวาง จึงอาจมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกของสาเหตุที่แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- [1] นนทกานต์ จันทร์อ่อน. การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบของประเทศไทย. สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2556; (3)2: 1-21.
- [2] สำนักงานสถิติแห่งชาติ. แรงงานนอกระบบกับการทำงานในไทย. [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2563] จาก: <http://www.nso.go.th>.
- [3] จินตนา สุวิทวัส และเนตรชนก แก้วจันทา. คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เป็นเบาหวาน. วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ, 2555; 32(3): 29-38.
- [4] Marcela, C., Katarina, M., Eleonora, M., Serhiy, M. Informal employment and quality of life in rural areas of Ukraine. *European Countryside*, 2016; 2: 135-146.
- [5] สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2562. [อินเทอร์เน็ต]. 2562 [สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2563] จาก: <http://www.nso.go.th>.
- [6] Thant, KK., Julia, DG., Gisele, Y., Laura, G. Informal workplaces and their comparative effects on the health of street vendors and home-based garment workers in Yangon, Myanmar: a qualitative study. *BMC Public Health*, 2020; 20(524): 1-14.
- [7] Valentina Zigante. Informal care in Europe, Exploring Formalisation, Availability and Quality. London :European Commission. 2018.
- [8] สำนักงานสถิติจังหวัดกาฬสินธุ์. รายงานวิเคราะห์สถานการณ์การจัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์. [อินเทอร์เน็ต]. 2561 [สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2563] จาก: http://osthailand.nic.go.th/masterplan_area.
- [9] สุวรรณ ศรีอาภรณ์. โครงการส่งเสริมและพัฒนาแรงงานนอกระบบจังหวัดกาฬสินธุ์. สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดกาฬสินธุ์. [อินเทอร์เน็ต]. 2558 [สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2563] จาก: <https://pr.prd.go.th/kalasin>.
- [10] Mahatnirunkun, S., Tantipiwattanasakun, W. and Pumphaisanchai, W. WHOQOL-BREF-THAI (26 items). *Journal of Mental Health of Health of Thai*, 1998; 5: 4-15.
- [11] Kittipichai, W., Arsa, R., Jirapongsuwan, A., ... Singhakant, C. Quality of Life Among Thai Workers in Textile Dyeing Factories. *Global Journal of Health Science*, 2015; 7(3): 274-282.
- [12] จักรกฤษณ์ วัจัน และนันท อัคราภรณ์. แนวทางพัฒนาอาชีพกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเย็บปักถักร้อยผลิตภัณฑ์ใยกล้วยตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิทยาลัยศรัทธา, 2561; 7(1): 155-124.
- [13] Suda Hanklang. Quality of life and mental health among Thai older workers in community enterprises. *Journal of Health Research*, 2018; 32(3): 237-250.
- [14] Sampaonthong G. Family and elderly health care. Pathum Thani: Thammasat University. 2006.
- [15] ขวพรพรรณ จันทร์ประสิทธิ์ และคณะ. (2561). สถานการณ์ด้านอาชีวอนามัยและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มแรงงานตัดเย็บผ้า: การวิเคราะห์ในวิสาหกิจชุมชน. วารสารสภาการพยาบาล, 2561; 33(1): 61-73.
- [16] Kelly, M., Strazdins, L., Dellora, T., Sleigh, AC. Thailand's work and health transition. *International Labour Review*, 2010; 149(3): 371-386.
- [17] Florey, LS., Sandro, G. and Wilson, MS. Macrosocial determinants of population health in the context of globalization. In Sandro Galea (ed.), *Macrosocial determinants of population health*. New York, Springer. 2007.
- [18] Rajakaruna, R. K. G. and Kaluarachchige, I. P. Quality of Work Life and Job Satisfaction of Sewing Machine Operators in a Sri Lankan Organization. *Research Symposium*, 2020; 1: 73-74.
- [19] สุวิทย์ อินนามมา. แรงงานนอกระบบ: วิถีชีวิต การทำงาน การดูแลสุขภาพและสังคม กรณีศึกษากลุ่มเย็บผ้า ตำบลบ้านเม็ง อำเภอหนองเรือ ขอนแก่น. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข, 2553; 4(3): 379-392.
- [20] สุภัทรา ผอฝน และคณะ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ประกอบการค้าแผงลอยในกรุงเทพมหานคร. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา, 2557; 12(2): 69-83.

- [21] Akazili, J., Chatio, S., Ataguba, J.E., Oduro, A. (2018). Informal workers' access to health care services: findings from a qualitative study in the Kassena-Nankana districts of Northern Ghana. *BMC International Health and Human Rights*, 2018; 8(20): 1-9.